

IX. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu 2-3-4 Kasım 2017, Malatya – İnönü Üniversitesi (Sempozyum Kitabı, s.710-720)

Üslûp Tercihleri Bakımından Necip Fazıl Kısakürek Şiiri

Mustafa Karabulut¹

Öz: Üslûpbilim, başta edebiyat eleştirisi ve dilbilim olmak üzere birçok disiplinle iç içe bir ilimdir. Üslûp incelemelerinde dil ve edebiyat bilimlerinin verileri önemli yer teşkil eder. Üslûpbilim, edebi metinlerde dil unsurlarının nasıl kullanıldığını irdeleyen, metinlerin anlamı nasıl yansıttığını, okurların anlamı nasıl oluşturduğunu ve onların metinlere nasıl tepki verdiklerini izah etmeyi amaçlayan bir ilim alanı olarak dil bilim ve edebiyatbilim ile iç içedir. Üslûp incelemesi sözcük ve anlam dünyasının zenginliği ile yakından ilgilidir. Bir şair veya yazar, farklı sebeplerden dolayı tek bir anlatım yolunu seçmeyebilir; konusuna göre üslûp çeşitlerinden bazılarını eserinde kullanabilir. Necip Fazıl Kısakürek, gerek dile olan hâkimiyeti gerekse vermek istediği mesajlar bakımından farklı üslûpları tercih edebilmektedir. Necip Fazıl'ın şiirlerinde muhteva, lafızlar (isim-fiil-sıfat-zamir ve edatlar), kelime kadrosu, ses örgüsü, armoni (aliterasyon, asonans), ahenk, sözdizimi, hayaller, ton, leksikal yapı (kelime ve tabirlerin kullanım sıklığı), lafızların nicelik ve nitelik durumları, edebî sanatlar, kendi kişiliği, kültürel durumu, sosyal şartlar vb. unsurlar bir bütünlük gösterir. Kısakürek'in Çile adlı kitabında geniş bir anlam dünyası ve dil ve anlatım çeşitleri vardır. Onun şiirlerinde ön plana çıkan üslûp çeşitlerini şöyle sıralayabiliriz: hitabet üslûbu, hiciv üslûbu, lirik üslûp, övgü üslûbu, şaşırtma üslûbu, yakarış üslûbu, metaforik (teşbih ve istiareli) üslûp, soyutlama üslûbu, tasvirî üslûp vb. Bu yazıda amaç, dilbilimi ve edebiyat biliminin verilerinden yararlanarak Necip Fazıl Kısakürek'in şiirlerinde görülen üslûp çeşitlerini ortaya koymaktır.

Anahtar Sözcükler: Türk Şiiri, Üslûpbilim, Necip Fazıl Kısakürek.

Abstract: It is a science intertwined with many disciplines, especially literary criticism and linguistics. The importance of language and literary sciences is important in their studies. Exponentialism is intertwined with linguistics and literary science as a field of study aiming at explaining how language elements are used in literary texts, how texts reflect meaning, how readers make sense, and how they react to texts. The style examination is closely related to the richness of the word and meaning world. A poet or author may not choose a single way of narration because of different reasons; he can use some of his styles in his work. Necip Fazıl Kısakürek may prefer different styles in terms of the messages that he would like to give if he has the dominant dominance. Necip Fazıl's poems include content, words (noun-verb-adjective-pronouns and prepositions), vocabulary, vowel, harmony, syntax, dreams, tone, lexical structure (frequency of use of words and phrases), the quantity and quality of the words, the literary arts, their own personality, the cultural situation, social conditions and so on. the elements show an integrity. In his book Çile of Kısakürek, there is a wide sense of meaning and language and expression. In his poems we can list the types of styles that come to the forefront in the following way: the hebrew style, the satirical style, the lyric style, the praise style, the striking style, the appealing style, the metaphoric style, the abstraction style, The aim of this article is to

¹ Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Adıyaman, e-posta: mkarabulut @adiyaman.edu.tr

reveal the styles of poetry seen in the poems of Necip Fazil Kısakürek by taking advantage of the linguistics and literature.

Keywords: Turkish Poetry, Stylistic, Necip Fazil Kısakürek.

1. Giriş

Edebiyatbilim ile dilbilim arasında birçok ortak nokta vardır. Bunların en önemlileri arasında “üslûp” gelmektedir. Çünkü üslûp ve üslûpbilim, edebiyat ve dilbilimin birçok bulgusu üzerine inşa olur. “Bütün çeşitleriyle üslûp ve üslûpbilim, ister nazım ister nesir kategorisinde olsun, herhangi bir metni dilbilimsel üslûp ve/veya üslûpbilim ya da bir şekilde edebî eleştiri ile eş anlamlı olan edebî üslûp ve/veya üslûpbilim açısından incelemeyi kendisine konu edinir.” (Çalışkan, 2012: 39). Edebî dil, içerisindeki farklı unsurlar bakımından çok fonksiyonlu bir özelliğe sahiptir. Edebî dilin zenginliği üslûbun meydana gelmesinde önem taşır. “Edebî dilin farklı ifade tercihleri ile meydana gelmesi; örneğin, aynı millete ait edebî dili bir yazarın bir başka yazardan daha farklı kullanması ve yukarıda sayılan birçok özelliğinin bir edebî eserde yansımaları, üslûp adı verilen şahsî tasarrufu meydana getirir.” (Önal, 2008: 32). Bu bakımdan üslûp, dilin farklı kullanılış tarzından meydana gelen ve sahibinden birçok iz taşıyan karmaşık bir yapıdır.

Üslûp, Latince *stylus (stilus)*, İngilizce *stil*, Fransızca *style* vb. ifadelerle karşılanmakta olup bir sanatçının kendine özgü dil kullanımı ve onu diğerlerinden ayıran en önemli özelliklerdendir. Üslûpla ilgili olarak edebiyat, dil bilim, estetik, üslûpbilim, edebî tenkit, belâgat, anlambilim vb. bakımından tanımlamalar yapılmıştır. Üslûbun birçok tanımı olmakla beraber, hemen hemen her tanımda sanatçının dili kullanma biçimi üzerinde durulur. Üslûp Buffon’un ifadesiyle (1907) insanın ta kendisi (Le style est l’homme même) olup konuşan öznenin yahut yazarın mizacı ve niyeti ile belirlenmiş ifade (expression) vasıtalarının seçimiyle biçimlenmiş bir ifade (énoncé) tarzıdır. (Guiraud, 1963: 109).

Üslûp için başka tanımlar da mevcuttur:

- Üslûp, tercihe açık olan dil bilimsel özelliklerin seçimi ve düzenlenmesidir. (DeVito, 1967, 249).
- Üslûp, bir yazar veya şairin duygu, düşünce ve hayâllerini anlatırken dili kendine has kullanış tarzıdır. (Çapan, 1995: 175).
- Üslûp, bir bireyin dilsel gereç ve olanaklarını kendine özgü ölçütlerle seçip kullanması sonucu söyleme kattığı kişisel niteliklerin tümüdür. (Vardar, 2002: 40).

Mehmet Kaplan üslûp için “Kelimelerin bir bütün hâlinde organizasyonu, Tanpınar’ın sevdiği tabirle söyleyelim, kristalizasyonudur.” (Kaplan, 2006: 180) der. Zaten üslûp birden çok estetik unsurun bileşiminden oluşan bir terkip olup dil bilim ve edebiyat başta olmak üzere birçok bilimle iç içelik gösterir.

Üslûp; yazar, kaynak, metin, muhatap, işlev, içerik ve sonuçları bakımından geniş bir satha nüfuz eder. Bundan dolayı üslûbu belli bir kalıp içerisine sokmak oldukça zordur. Üslûp, sanatçının bilinç ve bilinçaltı yapısı içerisinde vücut bulan dilin özelliklerine göre meydana gelen bir sanattır. Üslûp, şair ve yazarın duygu ve düşüncelerini ifade etme biçimi, anlatış yoludur. Bu yönden bakıldığında üslûba *tarz-ı beyân* demek mümkündür.

Üslûp, sanatçının dilsel imkânları kendine özgü ölçütlerle seçip kullanması sonucu oluşan bir kavramdır. “Üslûp; belli bir görüş, duyuş ve birikime sahip olan sanatçının hayatı boyunca edindiği tecrübe ve tavırlarla seçtiği konuyu, biçim ve içeriğin belirlediği vasıta ve yöntemler kullanarak kendine has bir biçimde ördüğü kelimelerle anlatmasından doğan bir edebî değer unsuru ve ölçüsüdür.” (Çoban, 2004: 16). Bu bağlamda üslûp, sanatçının eserinde gizlenen kişiliğinin; dil, biçim ve içerik olarak açığa çıkmasıdır. “Yazınsal metinlerde biçim ve içerik tartışmaları aslında araştırma nesnelere ve yöntemleri farklı iki ayrı bilim dalı olmakla beraber sürekli ve çok sıkı bir etkileşim içinde bulunan yazınbilim ve dil bilim alanlarını da karşı karşıya getirebilmektedir.” (Dilidüzgün, 2013: 814). Dilin farklı görüngüleriyle beraber yazın, dil bilime önemli bir malzeme sağlamada ve sanat eserlerinin dilsel özgüllüklerini de açıklayabilen içeriksel özgüllüklerini anlamada dil bilime yardımcı olurken dil bilim de sanat yapıtlarının yazıldıkları dilin özellikleri ve tarihi üstüne bilgi verici kaynak olarak yazınbilime

katkı sağlamaktadır. (Pospelov, 1995). Edebiyat veya edebî türler, dil bilimle yakın temas halinde olup özellikle kullanılan malzeme ve kaynak hususunda bu yakınlık ön plana çıkar.

Sözcükler genel olarak çok boyutlu yapıya sahip olduğu için metin içerisinde çok anlamlı olarak kullanılabilir. “Her göstergenin, daha yerinde bir söyleyişle her kelimenin bir manası bir de kullanıldığı yerde kazandığı değer veya değerleri vardır. Dilde, yalnız mana söz konusudur; üslûp incelemesinde ise daha ziyade göstergenin söylem içinde kazandığı bu değerler üzerinde durmak gerekir.” (Aktaş, 2002: 70).

Edebî yapıtlarda sanatçıların sözcük seçimi önemli bir husustur. Çünkü bu durum sanatçıyı diğerlerinden ayıran en önemli özelliktir. (Karabulut, 2011). Bir sanatçının eseri ile üslûbu arasında açık veya gizli bağlar bulunur. Bu bağlar sanat eserinin ve sanatçının gücünü ortaya koyar. “Bir bakıma sanatçının yaşama üslûbundan kaynaklanan ve duygusal etkiler uyandırarak insana zevk veren ibdâ’ gücünün, tür ve şeklin imkânlarıyla sunulması; bu sunuluşun görülmesi, gösterilmesi biçimidir. Kısacası, sanatçı yanında eser ne ise, eser yanında üslûp odur. Başka bir şekilde söylemek gerekirse, edebiyatta üslûp; dil değil, onun kullanılış tarzı; konu değil, onun işleniş biçimi; içerik değil, anlatılış yoludur. Boş bir süs olmadığı gibi, anlamlılık dolu bir güzellik unsurudur. Bir araç veya amaç değil, bir oluş ya da oluşum halidir. Özetle üslûp; dil ile kullanımın, konu ile işlenişin, içerik ile anlatım tarzının, güzellik ile amacın kesiştiği noktada ortaya çıkar.” (Çoban, 2004: 16-17). Bu bakımdan söz ile anlam, eser ile yazar, konu ile anlatım arasında güçlü bir ilişki vardır.

Üslûp (style), üslûpbilimin (stilistik) çalışma alanına girer. Üslûp, biçem, anlatımbilim, özanlatı, anlatım biçimi, anlatım özelliği, gibi terimlerle de karşılanmaktadır. Üslûpbilim, edebî metinlerin tahlilinde dil bilimin metotlarını kullanan eleştirel bir yaklaşım olup edebiyat için önemli bir bilim dalıdır.

2. Necip Fazıl’ın Şiirlerinde Üslûp Çeşitleri

Sanatçılar, farklı sebeplerden dolayı tek bir anlatım yolunu tercih etmeyebilir; konusuna göre üslûp çeşitlerinden bazılarını eserinde kullanabilir. “İçinde bulunduğu dönemin ve başka sanatçıların etkilerine maruzdur. Dolayısıyla başkalarından da bir ölçüde izler, etkiler taşır. Sanatçının üslûbu, değişik yaş dönemlerinde de değişir. Gençliğinden ölümüne kadarki hayat süresi içinde değişik dönemlerde farklı üslûpları olabilir.” (Çetin, 2006: 197). Üslûp oluşumunda sanatçı ve zamanın (dönem) önemli yeri vardır. “Aynı dönemde yaşayan sanatkarlar arasında üslup farklılığı olabildiği gibi belli bir yazarın eserleri arasında da üslûp farklılıkları görülebilir.” (Gök, 2015: 11).

Necip Fazıl, gerek dile olan hâkimiyeti gerekse vermek istediği mesajlar bakımından yer yer değişik anlatım şekilleri gösterir. Necip Fazıl’ın şiirlerinde muhteva, lafızlar (isim-fiil-sıfat-zamir ve edatlar), kelime kadrosu, ses örgüsü, armoni (aliterasyon, asonans), ahenk, sözdizimi, hayaller, ton, leksikal yapı (kelime ve tabirlerin kullanım sıklığı), lafızların nicelik ve nitelik durumları, edebî sanatlar, kendi kişiliği, kültürel durumu, sosyal şartlar vb. unsurlar bir bütünlük gösterir. Kısakürek’in *Çile* adlı kitabında geniş bir anlam dünyası ve dil ve anlatım çeşitleri vardır. Onun şiirlerinde tercih ettiği üslûp ve anlatım çeşitlerini şöyle sıralayabiliriz: lirik üslûp hitabet üslûbu, hiciv üslûbu, övgü üslûbu, şaşırtma üslûbu, yakarış üslûbu, metaforik (teşbih ve istiareli) üslûp, soyutlama üslûbu, tasvirî üslûp vb.

Yukarıda bahsedilen bazı üslûp çeşitlerini şöyle örneklemek mümkündür:

2.1. Lirik Üslûp

Coşku, heyecan, hüznün, sevinç, mutluluk gibi duygulanımlar ve ruh hâli yer aldığı lirik üslûpta az sözle çok şey anlatılmaya çalışılır. Bu üslûpta; imge, alışılmamış bağdaştırmalar, söz sanatları, gerçek anlamı dışında yan ve mecaz anlamlı sözcükler, soyut ifadeler, ses akışı (vurgu ve tonlama), söyleyiş, ritim, ölçü, kafiye, redif, aliterasyon, asonans, seci gibi ses benzerlikleri, şiirsellik, “ben” merkezli bir anlatım vb. özellikler vardır. Burada şair, sözcüklerin anlamlarını genişleterek kendine özgü bir söyleyiş meydana getirmeye çalışır.

Necip Fazıl’ın şiirlerinde lirik üslûp ön plandadır. Çünkü o, ses unsurlarını, şiirin anlamını ve çağrışım değerini ortaya çıkarmada ustadır. M. Fatih Andı, Necip Fazıl’ın şiirlerinde lirik şiirin hâkim olduğunu belirtir. (Andı, 2013: 135).

Gelip geçen her yüzden gizli bir akis kalmış,

Küflü aynalarında, küflü aynalarında. (Otel Odaları, Çile², s.161)

Yukarıdaki beyitte bireyin bilinçaltı tarafları ağırlıktadır. “Bu birimde ‘küflü ayna’ söz öbeği, dış dünyaya bakan obje olmanın özelliğinden çok şairin bilinçaltı çağrışımlarıyla bireysel duyarlılığını, felsefi ve metafizik algısını karşılayan bir imge olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü şiire konudan çok özgün bir lirizm hâkimdir. (Sağlam, 2014: 248).

Örnekler:

*Ruhumu eritip de kalıpta dondurmuşlar;
Onu İstanbul diye toprağa kondurmuşlar.
İçimde tüten bir şey; hava, renk, eda, iklim;
O benim, zaman, mekân aşır geçmiş sevgilim.
Çiçeği altın yıldız, suyu telli pulludur;
Ay ve güneş ezelden iki İstanbulludur.
Denizle toprak, yalnız onda ermiş visale,
Ve kavuşmuş rüyalar, onda, onda misale.*

*İstanbul benim canım;
Vatanım da vatanım...
İstanbul,
İstanbul...*

(Canım İstanbul, Çile, s.166)

*Kalbim bir çiçektir, gündüzler ölgün;
Gelin, gelin, onu açın geceler!
Beni yâdedermiş gibi, bütün gün
Ötün kulağımda, çın, çın, geceler!
(Geceye Şiir-1, Çile, s.225)*

*Gözünü tavandan ayırma ki, sen,
Üşürsün, gölgeni yerde görürsen.
Dikilir karşına, mumu söndürsen,
Ölüler içinde en yalnız ölü...
(Geceye Şiir-2, Çile, s.226)*

*Gözlerim bir kuyu, dilim kördüğüm,
Bir görünmez âlem olsa gördüğüm;
Mermer bir kabuğa girip, ördüğüm,
Kapansam içimden gelen âhenge...
(Geceye Şiir-3, Çile, s.227)*

*Son günüm yaklaştı görünesiye,
Kalmadı bir adım yol ileriye;
Yüzünü görmeden ölürsem diye,
Üzülmekteyim ben, üzülmekteyim
(Anneme Mektup, Çile, s.229)*

2.2. Hitabet Üslûbu

İyi bir konuşmada, diksiyon, ses uyumu, sözcük veya hecelerin uzunluğu kısalığı, vurgu ve tonlaması, jest ve mimikler vb. unsurlar ön plana çıkar. Hitabet üslûbu, hitabet sanatı ile doğrudan ilgili olup inandırıcılık, etkileyicilik ve coşku gibi kavramları da içerisinde barındıran, dil ustalığı, bilgi ve beceri gerektiren bir üslûp çeşididir. Bu tarz üslûpta gür ses, canlı anlatım,

² Çalışmadaki şiir alıntıları şairin *Çile* adlı kitabından yapılmıştır. Bk. Kaynakça.

derin hislilik, inanç, duygu ve fikirlerde içtenlik bulunur. Hitabet üslûbunda heyecan, seslenme, nida vb. anlatımlar öne çıkar.

Hitabet üslûbu, Necip Fazıl şiirinde olduğu gibi günlük hayatında da önemli yer tutar. Rasim Özdenören, onun bu yapısı için şöyle der: “Her an sanki Shakespeare’in bir kahramanı sahneye çıkmış ve bir tirat veriyormuş edasıyla konuşurdu.” (Özdenören, 2015: 13). Kısakürek’in hitabet üslûbunu ağırlıkta kullandığı bazı şiirlere örnek verelim:

Ey yedinci kat gök, esrarımı aç!
(Çile, Çile, s.18)

*Bana kefendir yatak, sana tabuttur havuz;
Sen kıvrıl, ben gideyim, Son Peygamber Kılavuz!*

...
*Yol onun, varlık onun, gerisi hep angarya;
Yüzüstü çok süründün, ayağa kalk, Sakarya!..*
(Sakarya Türküsü, Çile, s.400)

*Surda bir gedik açtık mukaddes mi mukaddes
Ey kahpe rüzgâr artık ne yandan esersen es...*
(Surda Açılan Gedik, Çile, s.437)

*Aynası ufkumun, ateşten bayrak!
Babamın külleri, sen, kara toprak!
Şahit ol, ey kılıç, kalem ve orak!
Doğsun BÜYÜK DOĞU, benden doğarak!*

*Aynası ufkumun, ateşten bayrak!
Babamın külleri, sen, kara toprak!*
(Büyük Doğu Marşı, Çile, s.396)

2.3. Metaforik (Teşbih ve İstiareli) Üslûp

Metafor, Latince kökenli olup “Eski Yunan dilinde ‘öte’ anlamındaki *meta* sözcüğüyle bir yerden başka bir yere taşıma, bir alandan başka bir alana götürme, bir şeyi başka bir şeye aktarma gibi anlamlara gelen *phoros* sözcüğünün birleştirilmesiyle oluşturulmuş metapherin sözcüğünden türetilmiştir.”(Uzun, 2013).

Kısakürek’in birçok şiirinde metaforik bir dil belirgin şekilde görülür. Dili ustaca kullanan Necip Fazıl, şiirde beklenmedik kafiyelerin ve dış dünyadan gittikçe çevrilen yepyeni metaforik bir dilin sahibidir. (Okay, 1990: 12).

“**Otel Odaları**” başlıklı şiirde metaforik dil ve anlatım önemli yer tutar. Şiirde “isli lamlalar, küflü aynalar, izbe sofalar ve otel odaları” metaforik bağlamda kullanılmıştır. Şiirin anlatıcısı, bu ifadelerle bireyin iç dünyasındaki kaotik yapıyı eşya ve mekâna yansıtır:

*Bir merhamettir yanan, daracık odaların
İsli lambalarında, isli lambalarında.*
...
*Ağlayın, aşinasız, sessiz can verenlere,
Otel odalarında, otel odalarında.*
(Otel Odaları, Çile, s.161)

2.4. Hiciv Üslûbu

Edebiyat ve sanatta, bir kişi, bir olay ya da durumun, alaylı ve iğneleyici bir tarzda eleştirildiği bir tür olan hiciv; batı edebiyatında satir, divan edebiyatında hiciv, halk edebiyatında taşlama, yeni edebiyatımızda ise yergi olarak anılır.

Hiciv üslûbunda bireysel, toplumsal ve estetik bakış olabilir. Genel olarak bu üslûpta öfke, nefret, saldırganlık, öç alma isteği vb. hususlar ön planda olup olumsuzluk hâkimdir.

Necip Fazıl Kısakürek'in şiirlerinde hiciv üslûbundan da söz etmek gerekir. Aslında Kısakürek'in 1947 yılından itibaren birçok gazete ve dergide "Ozan" veya "Ozanbaşı" gibi mahlaslarla kaleme aldığı satirik özellik taşıyan *Öfke ve Hiciv* adlı eser, şairin bu tarz anlatıma verdiği önemi yansıtır. Şairin *Çile* adlı kitabındaki bazı şiirlerde hiciv üslûbunu görmek mümkündür.

Kısakürek'in *Çile*'ye dâhil etmediği bazı şiirlerinde siyasi hicivlere rastlamak mümkündür. Bununla beraber şairin *Çile* kitabındaki bazı şiirlerinde toplumsal ve siyasal hicivler yer alır:

"**Muhasebe**" adlı şiirde "yeniden doğuş" arketipinin yansımalarını görmek mümkündür. Bu şiirde anlatılanlar adeta yeni bir nesle (Büyük Doğu nesli) bir çağrıdır. Necip Fazıl, ulvî hastalık adını verdiği metafizik sancıyı çekmekten zevk alan, bunu bir şeref ve erdem kabul eden bir sanatkârdır. (Ertaş, 2008: 46). Şair, "**Muhasebe**" şiirinde "cüce sanatkârlık" ifadesini, mutlak hakikati şiirin gayesi yapmadan önceki şiirleri için kullanır:

Necip Fazıl, ruhun vasıfları içerisinde iman, ihlâs, samimilik, ahlâk, fikir, hamle, hakikat, idrak vb. unsurları sayar. (Ertaş, 2008: 46). Böyle bir ruhta riya, yalan dolan, sahtecilik yoktur. Milletlerin hayatında bütün çürüme ve alçalma devirleri evvela samimiyetin yıkılmasıyla başlar. Cemiyet hayatında samimiyet yok olunca, kalplerle dudaklar arasındaki mesafe alabildiğine açılır. (Kısakürek, 1996: 110). Bu şiirde bireysel ve toplumsal hiciv ön plandadır:

*Cemiyet, ah cemiyet, yok edilen ruhiyle;
Ve cemiyet, cemiyet, yok eden güruhiyle...
Çok var ki, bu hınç bende fikirdir, fikirse hınç!"*

...
*Üç katlı ahşap evin her katı ayrı âlem!
Üst kat: Elinde tesbih, ağlıyor babaannem,
Orta kat: (Mavs) oynayan annem ve âşıkları,
Alt kat: Kızkardeşimin (Tamtam) da çığlıkları.
Bir kurtlu peynir gibi, ortasından kestiğim;
Buyrun ve maktan seyredin, işte evim!
(Muhasebe, Çile, s.402-403)*

"**Çırpınır**" başlıklı şiirde toplumsal hiciv ve nesil çatışması görülür. Şair, ölümlerin evlattan yana çırpındığını, nesiller arası korkunç manzara olduğunu, hatta annelerin adeta domuz yavruladığını söyleyerek toplumun geldiği trajik noktaya hiciv diliyle yaklaşır:

*Dinle, kulağını ver de mezara!
Ölümler evlattan yana çırpınır.
Nesiller arası korkunç manzara;
Domuz yavrulayan ana çırpınır.*

*Kalbten kazıdılar iman sırrını;
Hergünün bugünden beter yarını.
Acı rüzgârlara vermiş bağrını
Türk bayrağı yana yana çırpınır.
(Çırpınır, Çile, s.405)*

"**Destan**"da Batı'yı taklit etmeyi eleştiren şair, cemiyetin ruhunun bozulmaya başladığını, İslam'dan uzaklaşıldığını, inkılap adı altında birçok yanlışlıklar yapıldığını dile getirir. Kısakürek, toplumun temelini çatırdamasına rağmen, buna kayıtsız kalanlara da sitem eder. O; mahremlüğün bozulduğunu, cinayet, zina, kumar, içkinin arttığını, hakların çiğnendiğini, siyasetin, ilmin, sanatın acınacak halde olduğunu, dilimizin ve tarihimizin vahim durumda bulunduğunu hicveder:

*Utanırdı burnunu göstermekten sütninem,
Kızımın gösterdiği, kefen bezine mahrem.
Ey tepetaklak ehram, başı üstünde bina;
Evde cinayet, tramvay arabasında zina!
Bir kitap sarayının bin dolusu iskambil;
Barajlar yıkan şarap, sebil üstüne sebil!*

...

*Siyaset kavas, ilim köle, sanat ihtilâç;
Serbest, verem ve sıtma; mahpus, gümrükte ilâç.
Bübüllere emir var: Lisan öğren vakvaktan;
Bahset tarih, balığın tırmandığı kavaktan!
Bak, arslan hakikate, ispinöz kafesinde;
Tartılan vatana bak, dalkavuk kafesinde!
Mezarda kan terliyor babamın iskeleti;
Ne yaptık, ne yaptılar mukaddes emaneti?
Ah, küçük hokkabazlık, sefil aynalı dolap;
Bir şapka, bir eldiven, bir maymun ve inkılap.*

(Destan, Çile, s.406-407)

Şair, “**Ve Gelir**” adlı şiirde “Bu yurda her bela içinden gelir” diyerek toplumsal bir eleştiri yapar:

*Bu yurda her bela içinden gelir;
'Hep'leri hep, hiçin hiçinden gelir.
(Ve Gelir, Çile, 409)*

Kısakürek, “**Feza Pilotu**”nda Ay’a gitmeyi büyük bir olay zanneden ve bundan böbürlenlen insanoglunu eleştirir:

*Yirminci asrın ablak yüzlü feza pilotu
Buldun mu Ay yüzünde ölüme çare otu?
(Feza Pilotu, Çile, s.410)*

2.5. Övgü Üslûbu

Övgü, bir kişiyi ya da bir şeyi övmek için söylenen söz ya da yazılan yazıdır. Övgü üslûbu, şiirin konusuna ve şairin dil, din, siyasi anlayış, duygu ve düşünce dünyasına göre şekillenebilir. Necip Fazıl’ın *Çile* adlı şiir kitabının özellikle Allah, İnsan, Kahramanlar adlı kısımlarında Hz. Muhammed (S.A.V.) ve Abdülhakim Arvâsî’ye övgüler yer alır:

*Allah dostunu gördüm, bundan altı yıl evvel;
Bir akşamdı ki, zaman, donacak kadar güzel.
(Allah Dostu, Çile, s.76)*

*Düşünüyorum: O'ndan evvel zaman var mıydı?
Hakikatler, boşluğa bakan aynalar mıydı?
(Allah’ın Sevgilisi, Çile, s.78)*

*O, Allahın emriyle, Kâinat Efendisi;
Varlığın Tacı, varlık nurunun ta kendisi... ”
(O, Çile, s.80)*

*Müjdecim, Kurtarıcım, Efendim, Peygamberim;
Sana uymayan ölçü, hayat olsa teperim!*

(Ölçü, Çile, s.81)
Yüce Şah-ı Nakşibend, Nakkaş ve Nakış onda
Bütün içi dışıyla ölüme bakış onda.
(Şah-ı Nakşibend, Çile, s.393)

Kısakürek, Büyük Doğu Marşı'nın ilk dizesinde "Allahın seçtiği kurtulmuş millet!" diyerek Türk milletine övgülerde bulunur. Bu övgü şiir boyunca devam eder.

Allahın seçtiği kurtulmuş millet!
Güneşten başını göklere yükselt!
Avlanır, kim sana atarsa kement,
Ezel kuşatılmaz, çevrilmez ebet.

Allahın seçtiği kurtulmuş millet!
Güneşten başını göklere yükselt!
(Büyük Doğu Marşı, Çile, s.396)

2.6. Şaşırtma Üslûbu

Necip Fazıl'ın şaşırtma üslûbunun görüldüğü şiirler genellikle soru sorma ve karşıtlıklardan yararlanma ile sağlanır.

Soru sorma:

Hani Yunus Emre ki, kıyında geziyordu;
Hani ardına çil çil kubbeler serpen ordu?
Nerede kardeşlerin, cömert Nil, yeşil Tuna;
Giden şanlı akıncı, ne gün döner yurduna?
Mermerlerin nabzında hâlâ çarpar mı tekbir?
Bulur mu deli rüzgâr o sedayı: Allah bir!
(Sakarya Türküsü, Çile, s.399)

Karşıtlık:

Gâiblerden bir ses geldi: Bu adam,
Gezdirdin boşluğu ense kökünde!
Ve uçtu tepemden birdenbire dam;
Gök devrildi, künde üstüne künde...
(Çile, Çile, s.16)

Yukarıdaki şiirde anlatıcı-ben, boşluğu ense kökünde taşıması için görevlendirilmiştir. Bu dörtlükte bireyin "boşluğu ense kökünde gezdirme"si, şaşırtıcı bir ifadedir. Bu yapıdaki şaşırtıcı ifadeler Necip Fazıl'ın şiir dilinin önemli bir parçasıdır. Benzer kullanım aşağıdaki dizelerde de görülür:

Su iner yokuşlardan, hep basamak basamak;
Benimse alın yazım, yokuşlarda susamak.
Her şey akar, su, tarih, yıldız, insan ve fikir;
Oluklar çift; birinden nur akar; birinden kir.
Akıшта demetlenmiş, büyük, küçük, kâinat;
Şu çıkan buluta bak, bu inen suya inat!
(Sakarya Türküsü, Çile, s.398)

Allah, Resul aşkıyla yandım; bittim, kül oldum,

Öyle zayıfladım ki, sonunda herkül oldum.
(Aşk, Çile, s.376)

Necip Fazıl, üstteki dizelerde zıt anlamlı ifadelerle imgeler oluşturur. “Mitolojideki Herkül, çok güçlü iri yarı bir şahıstır. Oysa şair, ‘öyle zayıfladım ki’ ifadesini kullanıyor. Bu ifadenin devamında biz başka bir benzetme beklerken bizi şaşırtıcı bir sonuca götürüyor. Ayrıca bu hâl, sapmaya neden olarak imgeyi oluşturuyor.” (Şengül, 2011: 40). Kısakürek’in bu yönü, onun dile hâkimiyetinin, Allah’a ve peygambere bağlılığının, duygu ve düşünce dünyasının genişliğiyle alakalıdır.

2.7. Yakarış Üslûbu

Klasik şiirde genellikle divân ve mesnevilerde tevhidden sonraki münacatlarda Allah’a yakarışlar işlenir. Münâcât, kelime anlamı olarak Allah’a dua etme, yakarma anlamına gelir. Edebî tür terimi olarak ise Allah’a yakarışı konu edinen türe verilen addır. Necip Fazıl’da yakarış üslûbu, şairin *Çile* adlı kitabının özellikle Allah adlı kısmında görülür. Kısakürek bu tarz şiirlerinde samimi bir şekilde Allah’a yakarır:

Sen ol dersin ve olur!

*Pırlıtu dolu billur,
Çıglık içinde fağfur.
Bir renk bize öteden
Ve bir ses o besteden
Nur bize Allah’ım nur!*

*Büyük divan ve huzur...
Bekliyor mezarı Sür.
Sonsuzluk ölümsüzlük
Bitmez tükenmez düzlük;
Nur bize Allah’ım nur!*

*Güneşi tuttu çamur;
Elmas mahçup zift mağrur.
Yakın kandili yakın;
Ne donanma ne yangın
Nur bize Allah’ım nur!*

Sen ol dersin ve olur!
(Nur, Çile, s.21)

*Bende sıklet, sende letafet...
Allah’ım affet!
Lâtiften af bekler kesafet...
Allah’ım affet!
Etten ve kemikten kıyafet....
Allah’ım affet!
Şanıdır fakire ziyafet...
Allah’ım affet !
Acize imdadın şerafet...
Allah’ım affet!
Sen mutlaksın, bense izafet !
Allah’ım affet!
Ey kudret, ey rahmet, ey re’fet !
Allah’ım affet!
(Dua, Çile, s.34)*

Mutlak hakikatin Allah olduğunu, şiirin Allah'ı sır ve güzellik içinde arama işi olduğunu belirten Kısakürek'in şiirlerinde yakarış üslûbu, ağırlıkta olarak dini temalı şiirlerinde görülür.

Sonuç

Necip Fazıl'ın şiirlerinde görülen üslûp çeşitliliği, şairin konuya göre farklı dil ve anlatımı tercih etmesinden, dili farklı fonksiyonlarda kullanmasından ve şiirinin konusuna göre farklı dil ve anlatımı tercih etmesinden kaynaklanır. Şair dili; kendini ifade etme, haber ve mesaj verme, etkileme, algılama, üst dil, estetik vb. fonksiyonlarda kullanarak dil ve üslûbunu oluşturur. O, aslında lirik bir şairdir. Kısakürek, lirik bir üslûba sahip olmasıyla beraber, farklı anlatım tarzlarını da kullanır. Sonuçta, Kısakürek'in şiirlerinde "lirik üslûp, hitabet üslûbu, metaforik (teşbih ve istiareli) üslûp, hiciv üslûbu, övgü üslûbu, şaşırtma üslûbu, yakarış üslûbu, soyutlama üslûbu, tasvirî üslûp vb." üslûp çeşitlerinin görüldüğünü söylemek mümkündür.

Kaynakça

- AKTAŞ, Ş. (2002). **Edebiyatta Üslûp ve Problemleri**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ANDI, M. F. (2013). **Dilin Yazdığı Şiir, Şairin Yazdığı Şiir**, 30 Necip Fazıl, Uluslararası Necip Fazıl Kısakürek Sempozyumu, (Editörler: Fahri Tuna, Ercan Yılmaz, Hüseyin Yorulmaz), 20-26 Mayıs 2013, Konya.
- BUFFON, G. L. de (1907). **Discourse sur le Style (Üslûp Üzerine Söylem)**, Theories of Stylistics (ed. Lane Cooper), New York: Macmillan.
- ÇALIŞKAN, A. (2012). **Üslûp ve Üslûpbilim Üzerine-1: İlk Belirlemeler**, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research, 2012 Spring, Cilt: 7 Sayı: 34 Volume: 7, Issue: 34.
- ÇAPAN, P. (1995) **Divân Şâirinin Üslûbuna Dair**, Tuncer Gülensoy Armağanı, (Editör: Ahmet Buran), Kayseri: Bizim Gençlik Yayınları, Ajans Matbaacılık.
- ÇETİN, N. (2006). **Şiir Çözümleme Yöntemi**, Ankara: Öncü Kitap Yayınları.
- ÇOBAN, A. (2004). **Edebiyatta Üslûp Üzerine**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- DEVİTO, J. A. (1967). **Style and Stylistics: An Attempt at Definition (Üslûp ve Üslûpbilim: Tanımlamaya Bir Teşebbüs)**, Quarterly Journal of Speech, Vol. 53, Nu. 3.
- DİLİDÜZGÜN, Şükran (2013), **Yeni Eleştiri Bağlamında Metindilbilimsel Çözümlemelerle Cevat Şakir'i Anlamak**, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 8/13 Fall.
- ERTAŞ, Murat (2008), **Necip Fazıl, Tenkitler, Polemikler, Kavgalar**, İstanbul: Birey Yayıncılık.
- GÖK, Adem (2015), **İlk Osmanlı Şuara Tezkiresi Heşt Behişt'in Dili Üzerine Değişbilimsel Bir İnceleme**, Değişbilim Sempozyumu Bildiriler Kitabı, (Editör, Arda Arıkan), 15. Uluslararası Değişbilim Sempozyumu, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- GUIRAUD, Pierre (1963), **La Syntaxe du Français (Fransızca Sözdizim)**, 2e éd., Paris: Presses Universitaires de France.
- KARABULUT, Mustafa (2011), **Şairin Dil ve Üslûbunda Psikolojik Temayüller**, 2. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (Dil ve Üslûp İncelemeleri), 19-21 Ekim 2011, Isparta.
- KAPLAN, Mehmet (2006), **Tanpınar'ın Şiir Dünyası**, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KISAKÜREK, Necip Fazıl (1996), **Çerçeve 4**, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- KISAKÜREK, Necip Fazıl (1995), **Çile**, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- OKAY, M. Orhan (1990), **Necip Fazıl'ın Şiiri Nedir Ne Değildir?**, Dergâh, (3).
- ÖNAL, Mehmet (2008), **Edebî Dil ve Üslûp**, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi Sayı: 36, Erzurum.

- ÖZDENÖREN, Rasim (2015), “**Necip Fazıl**”, Necip Fazıl Kitabı, 31 Mayıs 2014 tarihli “Kalır Dudaklarda Şarkımız Bizim” adlı sempozyum kitabı, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları.
- POSPELOV, Gennadiy N. (1995), **Edebiyat Bilimi I**, (Çev. Yılmaz Onay), İstanbul: Bilim ve Sanat Yayınları.
- SAĞLAM, M. Halil (2014), **Necip Fazıl Kısakürek’in Otel Odaları Şiirini Psikanalitik Edebiyat Kuramı Bağlamında Okuma Denemesi**, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 33.
- ŞENGÜL, Servet (2011). **İmge ve Üslûp Tercihleri Bakımından Necip Fazıl ve Sezai Karakoç’u Okumak**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.
- UZUN, Serkan; YOLSAL, Ümit Hüsrev (2003), **Felsefe Sözlüğü**, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- VARDAR, Berke (1998), **Açıklamalı Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü**, İstanbul.